

श्री पत्नी

स्वस्ति श्री भुजंग महासुप्रस्थानं
 ने श्रीराजमान स्वामि श्रीरामानंदजी
 सदगुरु पिसुर उदे भये हे पाकि
 से वा मे गाम लो जहु से से व क प्रभु
 चानी नील कंठ दु से सासर जु हा
 जु के डंड वन मनो म बा चो गो पी से
 स लीरव वा कारन यो हे के रुम ई
 श्वर ईच्छा सुचार धाम करि के
 भे दिदेश मे जाणी गये ती हां तु रा
 रानां म सुना के पृथ्वी म देश मे श्री
 वन मुक्ता प्रगटे हे फिर वन मे गोपा
 ल योगि पाशरहे के योग साध ना
 कर के अष्टांग योग सिध कि यो
 उस बखत मे यह योगि ने कहा
 ना जो गिर नारकि छा यामे सिधु
 मी लेगे फिर वा यु भजन कर के
 बकुल दिन रहे परंतु प्रगट कृष्ण के

પૂર્વછાયો આણિ ઉદાસી અંતરે, એમ બોલ્યા વર્ણિશટ ॥
 તે સુણી મુક્તાનંદજી, અતિ કરે છે ઉચ્ચાટ ॥૧॥
 આવા ત્યાગી તપસ્વી, નિરમોહી વૈરાગ્યવાન ॥
 નિસ્પૃહી પણ જોઈ જાણે, રખે જાતા રહે નેદાન ॥૨॥
 કાંઈક ઉપાય કરું, જેણે રહે વરણિઘન્ટ ॥
 પછી મીઠી વાણીએ, બોલ્યા તે મુક્તાનંદ ॥૩॥
 વૈશાખ શુદીનો વાયદો, તે નહિ પડે ખોટો નાથ ॥
 તિયાં લગી તમે રહો, કહું કરગરી જોડી હાથ ॥૪॥
 ચોપાઈ તમને કહીએ છીએ અમે એહ, તેતો જોઈને તમારું દેહ ॥
 તપે કરી તન છે દુબળું, નહિ પોંચાય શહેર છે વેગળું ॥૫॥
 ખારા સમુદરની છે ખાડી, તે તો ભુજ જાતાં આવે આડી ॥
 નથી સીધી જાવા પગવાટ, અમે કહીએ છીએ તેહ માટ ॥૬॥
 હમણાં રહો જાળવીને પળ, હું મેલું છું લખીને કાગળ ॥
 તેનો વળતો ઉતાર આવે, કરવું સહુને જેમ સ્વામી કાવે ॥૭॥
 તેની આગન્યા વિના ન જાવું, અમને તો જણાય છે આવું ॥
 ત્યારે બોલ્યા હરિ તેહ પળ, સારું લખો સ્વામીને કાગળ ॥૮॥
 પછી મુક્તાનંદજી મહારાજ, બેઠા કાગળ લખવા કાજ ॥
 સ્વસ્તિ શ્રી ભુજનગરમાંઈ, સ્વામી રામાનંદ સુખદાઈ ॥૯॥
 દીન -બંધુ પતિત- પાવન, ભક્તજનને મન ભાવન ॥
 પન્ય પવિત્ર પ્રાંઠ પ્રતાપ, શરણાગતના શમાવો તાપ ॥૧૦॥
 કૃપાનિધિ કરૂણાના ધામ, પતિત- પાવન પૂરણકામ ॥
 દયાસિંધુ દિલના દયાળ, નિજજન તણા પ્રતિપાળ ॥૧૧॥
 અનાથના નાથ અધમોદ્ધાર, તમને કરું છું નમસ્કાર ॥
 કલ્યાણકારી જે અનેક ગુણ, તેણે કરી તમે છો પૂરણ ॥૧૨॥

૨ શ્રીપત્રી

સિદ્ધ સિદ્ધિયું સર્વે કહેવાયં, તે તો સેવે છે તમારા પાય ॥
 શુદ્ધ ભક્ત જે લાખું કરોડી, તે તમને નમે કર જોડી ॥૧૩॥
 આપ ઈચ્છાએ મનુષ્યાકૃતિ, તમે ધરી પ્રભુ અમવતિ ॥
 એવા તમે જન સુખકારી, પ્રભુ વાંચજ્યો વિનતિ મારી ॥૧૪॥
 અત્ર લોજથી લખ્યો કાગળ, તમ કૃપાએ સુખી સકળ ॥
 તમારા સુખના સમાચાર, લખજ્યો મારા પ્રાણ આધાર ॥૧૫॥
 બીજું લખવા કારણ જેહ, સ્વામી સાંભળજ્યો તમે તેહ ॥
 કોશળ દેશથી આવ્યા છે મુનિ, કહું વાત હવે હું તેહુનિ ॥૧૬॥
 દેહમાંહિ જેટલી છે નાડી, દેખાય છે તે સર્વે ઉઘાડી ॥
 ત્યાગ વૈરાગ્ય તને છે અતિ, જાણું આપે તપની મૂરતિ ॥૧૭॥
 નીલકંઠ નામે નિદાન છે, શિવ જેવા વૈરાગ્યવાન છે ॥
 મેઘ જેવા સહુના સુખધામ, દેખિ દર્પ હરે કોટિ કામ ॥૧૮॥
 વર્ણિવેશ દૃષ્ટિ અનિમેષ, બ્રહ્મસ્થિતિમાં રહે છે હંમેશ ॥
 ઉદાર મતિ અચમળતા, પાસળે કાંઈ નથી રાખતા ॥૧૯॥
 કિશોર અવસ્થાને ઉતરી, આવ્યા અત્ર તીરથમાં ફરી ॥
 સુંદર મુખ ને માથા ઉપર, કેશ નાના ભૂરા છે સુંદર ॥૨૦॥
 બોલે છે સ્પષ્ટ વાણી મુખ, નારી ગંધથી પામે છે દુઃખ ॥
 માન મત્સર નથી ધારતા, પ્રભુ વિના નથી સંભારતા ॥૨૧॥
 જીર્ણ વલકલ ને મૃગછાલા, હાથમાંહિ છે તુલસી માળા ॥
 સરળ ક્રિયામાં સદા રહે છે, મુનિના ધર્મને શિખવે છે ॥૨૨॥
 રાખે છે ગુરુભાવ અમમાં, વૃત્તિ લાગી રહી છે તમમાં ॥
 રસ રહિત જમે છે અત્ર, તેહ પણ બીજે ત્રીજે દન ॥૨૩॥
 ક્યારેક ફળ ફુલ નિદાન, ક્યારે કરે વારિ વાયુ પાન ॥
 ક્યારે અજાયું અત્ર આવ્યું લિએ, ક્યારે મળ્યું પણ મૂકી દીએ ॥૨૪॥

ક્યારેક મરચાં મીઠિઆવળ્ય, જમે એજ એકલું કેવળ ॥
 ખારું ખાટું તીખું તમતમું, રસ નિરસ બરોબર સમું ॥૨૫॥
 ટંક ટાણાની ટેવ જ નથી, અતિ નિસ્પૃહ રહે છે દેહથી ॥
 જેજે ક્રિયાઓ કરે છે એહ, તમ ધારિએ ન થાય તેહ ॥૨૬॥
 ગ્રીષ્મ પ્રાવૃટ ને શરદ ઋતુ, હેમંત શીત ને વર્ષા વસંતુ ॥
 છોયે ઋતુમાં વસવું વને, વહાલું લાગે છે પોતાને મને ॥૨૭॥
 મેડી મોલ આવાસમાં રહેવું, તે જાણે છે કારાગૃહ જેવું ॥
 ઉનાળે તો તાપે છે અગ્નિ, ચોમાસે સહે ધારા મેઘની ॥૨૮॥
 શિયાળે બેસે છે જળમાંઈ, તેણે તન ગયું છે સુકાઈ ॥
 ક્રિયાં બાળપણાની રમત, ક્રિયાં પામવો સિદ્ધોનો મત ॥૨૯॥
 બાળપણે સિદ્ધદશા જોઈ, અમે સંશય કરું સહું કોઈ ॥
 એના તપના તેજને માંઈ, અમારું તપ ગયું ઢંકાઈ ॥૩૦॥
 જેમ દિનકર આગળ્ય દિવો, એ પાસે ત્યાગ અમારો એવો ॥
 એની વાત તો એ પ્રમાણે છે, સર્વે યોગકળાને જાણે છે ॥૩૧॥
 તોય શિષ્ય થઈને રહ્યા છે, જેની અતિ અપાર ક્રિયા છે ॥
 કેણે થાતો નથી નિરધાર, જાણું પામ્યા છે શાસ્ત્રનો પાર ॥૩૨॥
 પૂછે છે પ્રશ્ન અલ્પ કાંઈ, તેમાં પંડિત રહે છે મુંઝાઈ ॥
 સભામાંહિ વાદ પ્રતિવાદે, બોલે છે પોતે શાસ્ત્ર મર્યાદે ॥૩૩॥
 ત્યારે પંડિતના તર્ક સર્વ, થાય બંધ ને ન રહે ગર્વ ॥
 પૂછે પ્રશ્ન કોઈ પોતાપાસ, ત્યારે બહુ રીતે કરે સમાસ ॥૩૪॥
 ત્યારે સંશય કરે એમ મન, આશું આવ્યા પોતે ભગવન ॥
 બેસું ધ્યાને જ્યાં જ્યાં મન જાયે, તેને દેખે છે સાક્ષીને ન્યાયે ॥૩૫॥
 દૂરિજન વચનનાં બાણ, સહેવા પોતે વજ્ર પ્રમાણ ॥
 એવા ક્ષમાવંત મહામતિ, પરદુઃખે પીડાય છે અતિ ॥૩૬॥

૪

શ્રીપત્રી

કોમળતા કહી નથી જ્ઞતિ, ઉપમા પણ નથી દેવાતી ॥
 સર્ષપ ફુલ માખણ ને કંજ, જાણું પામ્યા કોમળતા રંજ ॥૩૭॥
 સર્વે સાધુતા જે જે કહેવાય, તે તો રહિ છે જાણું એહ માંય ॥
 તમ વિના એવા ગુણ બીજે, નથી સાંભળ્યા સાચું કહી જે ॥૩૮॥
 એનાં ચરિત્ર જોઈને અમે, જાણું દૃઢતા જોવા આવ્યા તમે ॥
 વળી તમારાં દર્શન કાજ, અતિ આતુર રહે છે મહારાજ ॥૩૯॥
 તેને રોકીને રાખ્યા છે આંઈ, કહો તો આવે તમ પાસે ત્યાંઈ ॥
 યાંનિ વાત મેં લખી જણાવી, રાજી હોય તેમ મુકજ્યો કહાવી ॥૪૦॥
 લખ્યું છે મારી બુદ્ધિ પ્રમાણ, સર્વે જાણી લેજો સુજાણ ॥
 ઓછું અધિકું જે લખાણું હોય, કરજો ક્ષમા અપરાધ સોય ॥૪૧॥
 દયા કરીને વાંચજો પત્ર, ઘટે તેમ લખાવજ્યો ઉત્ર ॥
 તેની જોઈ રહ્યા છીએ વાટ, આવ્યે ઉત્તર ટળશે ઉચાટ ॥૪૨॥
 વારેવારે વિનતિ મહારાજ, કરું છું હું આ વરણિ કાજ ॥
 હશે તમને ગમતું તે થાશે, બીજા ડાહ્યાનું ડહાપણ જાશે ॥૪૩॥
 થોડે લખ્યે બહુ માનજ્યો નાથ, રાખજ્યો દયા પ્રભુ મુજમાથ ॥
 એવો પત્ર લખ્યો મુક્તાનંદે, વાંચ્યો સાંભળ્યો સહુ મુનિવંદે ॥૪૪॥
 કહે મુનિ ધન્ય છો મહારાજ, અતિ રુડો પત્ર લખ્યો આજ ॥
 વાંચી આવશે વહેલા દયાળ, પ્રભુ લેશે આપણી સંભાળ ॥૪૫॥
 પછી બોલ્યા એમ મુક્તાનંદ, સુણો નીલકંઠ મુનિઈન્દ ॥
 લખ્યો સ્વામી પ્રત્યે પત્ર અમે, કાંઈક લખોને કહું છું તમને ॥૪૬॥
 સુણી મુક્તાનંદનાં વચન, વિચાર્યું છે વરણિએ મન ॥
 હું શું લખી જણાવું સ્વામીને, કહું ન ઘટે અંતર્યામીને ॥૪૭॥
 જાણો મનની વારતા તેને, સર્વે લોક હસ્તામળ જેને ॥
 એથી જાણ્યું નથી લગાર, જાણો સર્વે અંતરમાંહિ બાર ॥૪૮॥

.....
 એ આગે કરવી ચતુરાઈ, તે વિચારી લેવું મનમાંઈ ॥
 અમારે તો નથી એવો ઘાટ, લખું તમે કહો છો તેહ માટ ॥૪૯॥
 એમ કહીને બેઠા એકાંત્ય, લખવા કાગળ કરી છે ખાંત્ય ॥
 કાજુ કાગળ લીધો છે કર, માંડી પાટી ગોઠણ ઉપર ॥૫૦॥
 જમણા કરમાં કલમ લીધી, લખવા પત્રિકાની ઈચ્છા કીધી ॥
 પ્રથમ કરી મને વિચાર, માંડ્યા લખવા શુભ સમાચાર ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય
 નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે મુક્તાનંદ સ્વામીએ
 પત્ર લખ્યો એ નામે એકતાણિશમું પ્રકરણમ ॥૪૧॥

પૂર્વછાયા સ્વસ્તિ શ્રીભુજ નગરમાં, રહ્યા રાજ અધિરાજ ॥
 સર્વે શુભ શોભા ત્યાં રહે, જિયાં આપ બિરાજો મહારાજ ॥૧॥
 સર્વે સદ્ગુણ મણિતણી, ધરિ રહ્યા તમે માળ ॥
 ભક્તજનના મંડળમાં, બહુ શોભો છો દયાળ ॥૨॥
 જે જન આવે આશરે, તેને આપો છો અભયદાન ॥
 કૃષ્ણ ભક્તિ પ્રગટ કરી, આ સમે તમે ભગવાન ॥૩॥
 સર્વે ગુરુના ગરુ તમે, આપે ઉદ્ધવ છો તમે આજે ॥
 એવા સ્વામી રામાનંદજી, જયકારી પ્રવર્તો મહારાજ ॥૪॥

ચોપાઈ તમે સાક્ષાતકાર ઉદ્ધવ, પ્રકટ્યા જીવ તારવાને ભવ ॥
 ધર્મ રક્ષા કરવાને કાજ, તમે જન્મ લીધો છે મહારાજ ॥૫॥
 અવધપુરી અજય વિપર, લીધો જન્મ સુમતિ ઉદર ॥
 એવા ઉદ્ધવ તમે રામાનંદ, જિજ્ઞાસુ જીવના સુખકંદ ॥૬॥
 તેને પૃથ્વી સ્પર્શિ નમસ્કાર, કરું છું હજારો હજાર ॥
 એમ કરી લખું છું વિનતિ, તમે સાંભળજ્યો મહામતિ ॥૭॥

૬ શ્રીપત્રી

નીલકંઠ વર્ણી મારું નામ, તમ શરણ વિના નથી ઠામ ॥

એવો હું આવ્યો શરણ તમારી, સ્વામી સહાય કરજ્યો અમારી ॥૮॥

કોશળ દેશમાં મેલી સંબંધી, કૃષ્ણ મળવા વનવાટ લીધી ॥

પછી ફર્યો હું સર્વે તીરથે, કૃષ્ણ પ્રગટ મળે એહ અર્થે ॥૯॥

એમ કરતાં આવ્યો લોજ આંઈ, રહ્યો છું તમારા સંત માંઈ ॥

કૃષ્ણ પ્રત્યક્ષ મળવા કાજ, કરું આગ્રહ તે કહું મહારાજ ॥૧૦॥

તપ કરું છું કઠણ તને, નથી મોળો પડતો હું મને ॥

ચારે માસ ચોમાસાના જેહ, કરું ધારણા પારણ હું તેહ ॥૧૧॥

વર્ષો વરસ કાર્તિક માસ, કરું છું સામટા ઉપવાસ ॥

વળી એ માસમાં કોઈ સમે, કરું કૃષ્ણવ્રતને તે અમે ॥૧૨॥

ત્યાર પછી માઘ માસ માંય, કરું પારકા કૃષ્ણ કહેવાય ॥

ચાંદ્રાયણ એકાદશી લઈ, સર્વે વ્રત કરું છું હું સઈ ॥૧૩॥

કૃષ્ણ પ્રસન્ન કરવાને કાજ, એનું દુઃખ મને નથી મહારાજ ॥

પંચ વિષયથી મન ઉતારી, કરું છું તપ કઠણ ભારી ॥૧૪॥

તેણે કરીને શરીર માંઈ, લોહિ માંસ ગયું છે સુકાઈ ॥

પ્રાણ રહ્યા તણી એકે રીત, નથી રાખી મેં ચિતવ્યું ચિત્ત ॥૧૫॥

કૃષ્ણદ્રશ્ય આશા સુધાવેલ, તેણે જાણો આ પ્રાણ રાખેલ ॥

નહિ તો અન્ન વિના મારો દેહ, વળી ચાલે એવા પ્રાણ જેહ ॥૧૬॥

તેને રહેવા બીજું આલંબન, નથી બહું મેં વિચાર્યું મન ॥

કળિ યુગે અન્ન સમા પ્રાણ, સરવે જાણે છે જાણ અજાણ ॥૧૭॥

માટે મારા પ્રાણ નથી એવા, સહુ જાણે છે સતયુગ જેવા ॥

વળી અષ્ટાંગ યોગથી ઘણું, ઉપજ્યું છે જે ઐશ્વર્યપણું ॥૧૮॥

તેણે કરી દેહ ક્રિયા જેહ, વળી તપ ઉપવાસ તેહ ॥

નથી પડતા તે કઠણ કાંયે, તેતો પ્રભુ તમારી કૃપાએ ॥૧૯॥

એવો કૃષ્ણભક્ત મને જાણી, મળજ્યો મારે માથે મહેર આણિ ॥
 મારે માત તાત બંધુ લૈયે, સુહૃદ સ્વામી ગુરુ કૃષ્ણ કૈયે ॥૨૦॥
 તેહ કૃષ્ણ વિષે છે સનેહ, બંધાણા છે મન પ્રાણ દેહ ॥
 તે વિના બીજે પ્રિત બંધાણી, તે તો શ્રીકૃષ્ણના ભક્ત જાણી ॥૨૧॥
 તે વિના પંચ વિષય દેનાર, વા હોય સંબંધી નરનાર ॥
 તેને નોય જો કૃષ્ણમાં પ્રીત્ય, તો તજું તેને વૈરિની રીત્ય ॥૨૨॥
 તેમાં કાઢશો દોષ જો તમે, તિયાં કહીએ છીએ સ્વામી અમે ॥
 આગે ત્યાગ્યું એમ મોટે મોટે, તેને આવી નહિ કાંઈ ખોટે ॥૨૩॥
 જુવો વિભીષણો તજ્યો ભ્રાત, તેમ તજી ભરતજીએ માત ॥
 તજી વિદુરે કુળની વિધિ, ઋષિ પત્નીએ તજ્યાં સંબંધિ ॥૨૪॥
 ગોપીએ તજ્યો પતિનો સંગ, તજ્યો પુત્ર વેનરાજા અંગ ॥
 તજ્યો પ્રહ્લાદ પિતાને વળી, તેમ ગુરુ તજ્યો રાજા બળી ॥૨૫॥
 તેની અપકીર્તિ નવ્ય થઈ, સામું કીર્તિ શાસ્ત્ર માહિં કઈ ॥
 માટે એ રીત્ય અનાદિ ખરી, કૃષ્ણ વિમુખ મેલ્યા પ્રહરિ ॥૨૬॥
 માટે કૃષ્ણભક્ત મને વહાલા, બીજા સર્વે લાગ્યા છે નમાલા ॥
 જેને તમારા જનશું નેહ, તેજ પામ્યા છે મનુષ્ય દેહ ॥૨૭॥
 બીજા જીવ છે પશુ સમાન, જેને વિષય સંબંધિ છે જ્ઞાન ॥
 તેમાં ને પશુમાં ફેર નથી, એમ વિચારું છું હું મનથી ॥૨૮॥
 મનુષ્ય દેહને ઇચ્છે છે દેવ, તે પામી ન કરી હરિ સેવ ॥
 તે તો પશુ પુછ શિંગ હીણ, મરહોય ગુણી પરવીણ ॥૨૯॥
 કુળ કીર્તિ રુડા ગુણ રૂપ, હોય ઐશ્વર્યે કરી અનૂપ ॥
 તે તો જક્તમાં શોભે છે ઘણું, જેમ શોભે ફળ ઈન્દ્રામણું ॥૩૦॥
 સર્વે ગુણ તો શોભે છે ત્યારે, કૃષ્ણભક્તિ કરે જન જ્યારે ॥
 કૃષ્ણભક્તિ હીણ ગુણ હોય, વણ લુણે વ્યંજન સમ સોય ॥૩૧॥

૯ શ્રીપત્રી

ભક્તિહીણ બ્રહ્મલોક જાય, તો પણ કાળ થકી ન મુકાય ॥
ભગવાનનું અંતરમાં સુખ, નથી પામતા હરિ વિમુખ ॥૩૨॥
માટે કૃષ્ણની ભક્તિ છે મોટી, જેથી સુખી થયા થયા કોટિ-કોટિ ॥
શિવ બ્રહ્મા ઈન્દ્ર શુકાદેવિ, કરે છે ભક્તિ માનને મેલી ॥૩૩॥
જેમ કરે છે બીજ સહુ જીવ, તેમ કરે છે બ્રહ્મા ને શિવ ॥
રાધાઆદિ શક્તિયો અપાર, કરે સેવા દાસી જેમ દ્વાર ॥૩૪॥
અલ્પ જીવ કૃષ્ણભક્તિ કરે, તો તે કાળ કર્મ ભયથી તરે ॥
બ્રહ્મા હોય જો ભક્તિએ હીણો, તો તે પણ છે કાળ ચવિણો ॥૩૫॥
એવું મહાત્મ્ય શ્રીકૃષ્ણતણું, સુણ્યું શાસ્ત્ર સાધુથી મેં ઘણું ॥
માટે મેલી આળસ હું અંગે, કરું છું ઉગ્ર તપ ઉમંગે ॥૩૬॥
તે તો કૃષ્ણ પ્રસન્ન થાવા માટ, મળે પ્રત્યક્ષ એ મને ઘાટ ॥
પામશે ચિત્ત નિરાંત્ય ત્યારે, મળશે કૃષ્ણ પ્રગટ જ્યારે ॥૩૭॥
માટે સંત વચને બંધાઈ, રહ્યો છું તમારા સાધુમાંઈ ॥
વળી જોઉં છું તમારી વાટ, અતિ વિરહમાં કરું છું ઉચાટ ॥૩૮॥
કૃષ્ણ કીર્તિ વિના પદ ગાન, શબ્દ લાગે ત્રિશૂળ સમાન ॥
નારી રૂપાળી લાગે છે એવી, જાણું ભૂખી રાક્ષસણી જેવી ॥૩૯॥
વળી સુગંધી પુષ્પની માળ, તે તો લાગે છે કંઠમાં વ્યાળ ॥
ચંદન કેસર ને કુંકુમ, તે લેપન લાગે પંક સમ ॥૪૦॥
કૃષ્ણ વિષે રહ્યું મારું મન, રહેવું પ્રાસાદે લાગે છે વન ॥
ઝીણાં ઘાટાં અંબર છે જેહ, થયાં સર્પ સમ મને તેહ ॥૪૧॥
નાનાં પ્રકારનાં જે ભોજન, તે લાગે છે ઝેર જેવાં અન્ન ॥
વળી જે જે વસ્તુ સુખકારી, તે સર્વે મને થઈ છે ખારી ॥૪૨॥
કૃષ્ણ દર્શન વિના છું ઘેલો, સ્વામી મેલજો સંદેશો વહેલો ॥
તમારું દર્શન જ્યારે થાશે, ત્યારે સર્વે દુઃખ મારાં જાશે ॥૪૩॥

શ્રીપત્રી

૯

માટે કૃપા કરી દર્શન દેજ્યો, વિરહાબ્ધિમાં બુડ્યાં બાંધે ગ્રેજ્યો ॥
 જેમ વર્તે છે પોતાને મન, એવા લખ્યાં છે વર્ણિએ વચન ॥૪૪॥
 જેવું છે પોતાનું વરતંત, તે તો લખતાં ન આવે અંત ॥
 લખ્યું સંક્ષેપે સાર એટલું, ન લખાય જેમ છે તેટલું ॥૪૫॥
 એ છે મુમુક્ષુને ઉપદેશ, કહ્યો કૃષ્ણ ભક્તનો રહસ્ય ॥
 પણ કૃષ્ણ બીજા નથી કોઈ, સમજો શ્રીપુરુષોત્તમ સોઈ ॥૪૬॥
 એમ પત્રી લખી પૂરી કીધી, લઈ મુક્તાનંદજીને દીધી ॥
 પછી મુક્તાનંદે પત્ર લીધો, પોતાના પત્ર ભેળો તે કીધો ॥૪૭॥
 બીડી બેઉ લખ્યું શિરનામ, પછી તેડ્યા ભટ્ટ મયારામ ॥
 કહ્યું આ કાગળ ઉતાવળ્યે, પહોંચાડો શ્રીસ્વામીની પાસળ્યે ॥૪૮॥
 કહેજ્યો મુખે સર્વે સમાચાર, આવે વહેલા તે કરજ્યો વિચાર ॥
 પછી મયારામ લાગી પાય, ચાલ્યા ભુજનગરને રાય ॥૪૯॥
 સમ દિને પહોંચ્યા ભુજ શહેર, સ્વામી હતા ગંગારામ ઘેર ॥
 નિર્મિ વિપ્ર પામ્યો છે આનંદ, કેવા શોભે છે તે સુખકંદ ॥૫૦॥
 નેણાં કમળ દળ સમ દોય, પૂર્ણ શશિ સમ મુખ સોય ॥
 ગૌર શરીર આજાન કર, સુંદર શ્વેત પહેર્યાં છે વસ્તર ॥૫૧॥
 વાંકી ભ્રુકુટિ મંદ મંદ હાસ, પ્રસન્ન વદને કરે છે વિલાસ ॥
 કમળ સરીખાં છે ચરણ દોય, ભક્ત રહ્યા છએ તે સામું જોય ॥૫૨॥
 આપે છે નિજ જનને આનંદ, સુખદાયી સ્વામી રામાનંદ ॥
 એવા નિર્મિ મયારામે નાથ, આપ્યા પત્ર બે સ્વામીને હાથ ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય
 નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નીલકંઠ વર્ણિએ પત્ર
 લખ્યો એ નામે બેંતાલીશમું પ્રકરણમ ॥૪૨॥

પૂર્વછાયા રાજી થઈ રામાનંદજીએ, લીધા પત્ર તે બેઉ હાથ ॥
 વર્ણિ આવ્યાની વાત વાંચી, રાજી થયા આપે નાથે ॥૧॥
 પોતા વિષે અતિ ભાવ છે, તપે કરી કૃશ છે શરીર ॥
 એવાં વચન વિચારીને, આવ્યાં પોતાને નયણો નીર ॥૨॥
 ગદ્ ગદ્ કંઠે ગિરા થઈ, ધીરા રહીને વાંચ્યા કાગળ ॥
 પછી તેહની વારતા, કહી હરિજનને આગળ્ય ॥૩॥
 સુંદર આદિ સતસંગી, સુણવા આવ્યા સહુ કોય ॥
 નીલકંઠજીના ગુણને, કહેતાં સુણતાં તૃપ્ત ન હોય ॥૪॥

ચોપાઈ ધન્ય ધન્ય એ વરણિરાટ, આવ્યે ટળ્યો સરવે ઉચાટ ॥
 કહી વર્ણિની મોટખ્ય બહુ, સુણી સતસંગીએ તે સહુ ॥૫॥
 પછી પત્રનો પ્રતિ ઉત્તર, લખે છે પોતે અતિ સુંદર ॥
 બ્રહ્માચારીની પ્રશંસા કરી, રુડો ઉત્તર લખે છે હરિ ॥૬॥
 શ્રી લોજપુરમાં રહ્યા સંત, તે મુજને વહાલા છો અત્યંત ॥
 તીર્થવાસીની કરો છો ટેલ, તેમાં પળ નથી પામતા વેલ ॥૭॥
 માંદા સાધુની કરવી સેવ, વળી તકે શું રાખવી ટેવ ॥
 તે તો કોઈથી બની ન આવે, તેહ તમે જ કરો છો ભાવે ॥૮॥
 દુઃખીને તમે દ્યો છો આનંદ, એવા પરમાર્થી મુનિઈન્દ ॥
 વળી અષ્ટભાતે ત્રિયા ત્યાગી, એવા સંત તમે બડભાગી ॥૯॥
 માટે તમારા બ્રહ્મચર્ય માંઈ, કહું વિઘ્ન પડશોમાં કાંઈ ॥
 મારી આશિષથી મુનિજન, નહિ આવે બ્રહ્મચર્ય વિઘ્ન ॥૧૦॥
 તે બ્રહ્મચર્ય છે બ્રહ્મસ્વરૂપ, કહું સનત્સુજાતે અનૂપ ॥
 શ્રી ભુજથી લખિતંગ અમે, કરજ્યો આશિષ ગ્રહણ તમે ॥૧૧॥
 શ્રીકૃષ્ણ અનુગ્રહ પ્રતાપે, છીએ સુખી સંતો અમે આપે ॥
 પત્ર પોતા છે તમારા બેઉ, ભટ્ટ મયારામ લાવ્યા તેઉ ॥૧૨॥

વાંચી જાણ્યો સર્વે અભિપ્રાય, જે જે લખ્યું છે કાગળ માંય ॥
 તમ પાસે આવ્યા બ્રહ્મચાર, તે પણ જાણ્યા છે સમાચાર ॥૧૩॥
 જે જે રીત લખી એની તમે, તેની વાત કહીએ છીએ અમે ॥
 એની ક્રિયા જે જે તમે કહી, તે તો એકે મનુષ્યની નહીં ॥૧૪॥
 માટે સાધારણ પુરુષ એહ, તમે જાણશોમાં મુનિ તેહ ॥
 નિરત્ર મુક્ત એ છે નિરધાર, શ્વેતદ્વીપ ધામના રહેનાર ॥૧૫॥
 કાં તો બદ્રિકાશ્રમના મુક્ત, આવ્યા છે તપને ત્યાગે યુક્ત ॥
 ઈશ્વર ઈચ્છાએ આવ્યા છે આંઈ, બીજી વાત જાણશોમાં કાંઈ ॥૧૬॥
 એ જે આવ્યા છે તમારે પાસ, તેનો અમે ક્યો છે તપાસ ॥
 માટે એને ગમે તેવી રીત્યે, કરજ્યો સેવા સહુ મળી પ્રીત્યે ॥૧૭॥
 એની પાસેથી યોગની કળા, તમે શીખજ્યો મુનિ સઘળા ॥
 નેતિ ધોતિને નૌલિ કુંજરી, બસ્તિ બે પરકારની ખરી ॥૧૮॥
 તેણે શરીરની શુદ્ધિ થાય, તમે શીખજ્યો સહુ મુનિરાય ॥
 પછી અનુક્રમે કરી એહ, શીખજ્યો અષ્ટાંગ યોગ તેહ ॥૧૯॥
 યમ નિયમ આસન કહીએ, પ્રાણાયામ પ્રત્યાહાર લઈએ ॥
 ધારણા ધ્યાન ને જે સમાધિ, એ કહે તેમ લેજ્યો શિખી સાધિ ॥૨૦॥
 અષ્ટાંગ યોગ અભ્યાસ વિના, ઉઠે અંતરે ઘાટ નવીના ॥
 શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય નવ્ય પળે, માટે જરૂર કરવું સઘળે ॥૨૧॥
 એમ કરશો ત્યારે ઈન્દ્રિયજિત, કહેવાશે તમે સંત પુનિત ॥
 કામરૂપ શત્રુ તો જીતાય, જો સ્ત્રી સંગનો ત્યાગ થાય ॥૨૨॥
 બ્રહ્મચર્ય રાખવા જે ઈચ્છે, ન જુવે નારી ભલી ભુંડી છે ॥
 સ્ત્રીની કથા કેદિયે ન સુણો, ન કહે તેના અવગુણ ગુણે ॥૨૩॥
 સ્ત્રીને રમવાનાં જે જે સ્થળ, ન જાવું ત્યાગીને ત્યાં કોઈ પળ ॥
 અતિ નાની હોય જો યોષિત, જાણી જોવી નહિ દઈ ચિત્ત ॥૨૪॥

ચિત્ર પ્રતિમાની જે સુંદરી, ન અડવું ન જોવું દગભરી ॥
 નારી ચિત્રની પણ ન કરવી, એના મરમની વાત પ્રહરવી ॥૨૫॥
 એની વાત કહેવી નહિ કાંઈ, ભેળું ચાલવું નહિ વાટ માંઈ ॥
 સંકેતે પણ ભાષણ ન કરવું, નારી સ્પર્શ લ પટ પ્રહરવું ॥૨૬॥
 નારી વિષેનો સંકલ્પ ત્યાગી, રહેવું પ્રભુપદે અનુરાગી ॥
 કૃષ્ણભક્ત ત્યાગી પ્રાણ અંત, ન સ્પર્શે નારી ત્યાં પરજંત ॥૨૭॥
 નારી નાતિ ધોતિ હોય જિયાં, બ્રહ્મચારીને ન જાવું તિયાં ॥
 જે ઘરમાં સુતી હોય નારી, તિયાં સુવું નહિ બ્રહ્મચારી ॥૨૮॥
 ચાર હાથથી ચાલવું દૂર, એવા નિયમ રાખવા જરૂર ॥
 એટલા વ્રત પાળે તે યોગી, થાય અંતરે તેજ અરોગી ॥૨૯॥
 જળે દુર્લભ યોગી છે એવા, તે બ્રહ્માદિકને વંદા જેવા ॥
 એ રીત્યે બ્રહ્મચર્ય રખાય, એમ ન રહે તે ભ્રષ્ટ થાય ॥૩૦॥
 ક્રોધ માન મદ અમરશ, મત્સર નાના ભાત્યના રસ ॥
 એ યોગિને વિઘ્ન કરનાર, માટે તજવાં તે નિરધાર ॥૩૧॥
 આહાર નિદ્રા તે યુક્ત કરવું, વ્યસન ફેલમાત્ર પ્રહરવું ॥
 મધ માંસનો સ્પર્શ પ્રહરીએ, દ્રોહ પ્રાણિમાત્રનો ન કરીએ ॥૩૨॥
 કેદિ મન કર્મ ને વચને, આપે મરવું ન મારવું કેને ॥
 ચોરી કરવા ચિત્તે ન ચાવું, વર્ણસંકર યોગિને ન થાવું ॥૩૩॥
 એવા ધર્મવાન મુનિ પ્રેહ, શ્રીકૃષ્ણને પણ વહાલા તેહ ॥
 મુક્તાનંદજીને બીજા સંત, તમે સાંભળજ્યો ગુણવંત ॥૩૪॥
 નીલકંઠ માંહિ ગુરુ ભાવ, રાખજ્યો તમે કરી ઉછાવ ॥
 શિખજ્યો સર્વે યોગની રીત્ય, ધર્મ વિષે રહેજ્યો કરી પ્રીત્ય ॥૩૫॥
 તપે કરી કૃશ છે વરણી, કરજ્યો સેવા અન્નજળે ઘણી ॥
 એ છે નાના એ નહિ કરો ઘાટ, તમે વયે મોટા છો તે માટ ॥૩૬॥

અમે વિતતે વૈશાખ માસે, આવશું સંતો તમારી પાસે ॥
 ત્યાં સુધી રાખજ્યો કરી સ્નેહ, રખે જાતા રહે એ નિસ્પ્રેહ ॥૩૭॥
 એવો સમાચાર ઘણો ઘણો, લખ્યો ઉત્તર એમ પત્ર તણો ॥
 પછી નીલકંઠની પત્રીનો, લખે છે સ્વામી ઉત્તર એનો ॥૩૮॥
 શ્વેતદ્વીપવાસી નિરજ્ઞમુક્ત, તેમાં મુખ્ય અતિ તેજે યુક્ત ॥
 નીલકંઠ જણાઓ છો એવા, તપે કરી છો નરવીર જેવા ॥૩૯॥
 એહ વાતમાં નથી સંદેહ, તે આવ્યા છો ધરી નરદેહ ॥
 એવા તમે તેનો જે કાગળ, આવ્યો છે તે અમારી પાસળ ॥૪૦॥
 વાંચી જાણ્યો સર્વે સમાચાર, સુણી ક્રિયા મેં કર્યો વિચાર ॥
 તેતો મનુષ્ય થકી ન થાય, જોયું છે વિચારી મનમાંય ॥૪૧॥
 જ્ઞાન વૈરાગ્ય ભક્તિ દ્રઢાવ, નિયમ ધર્મ નિષ્ઠા શાંતિ ભાવ ॥
 પૂર્વ જન્મનું છે તે તમારે, તેનું નથી આશ્ચર્ય અમારે ॥૪૨॥
 તમે દેખો છો ધ્યાનમાં જેવાં, નથી ફેર શ્રીકૃષ્ણ છં એવા ॥
 સાધુમાં રહીને જોજ્યો વાટ, આવીશું અમે મ કરો ઉચાટ ॥૪૩॥
 વૈશાખ માસ ઉતર્યા ટાણે, આવીશ હું ગામ પિપલાણે ॥
 આવ્યા જાણીને આવજ્યો તમે, તિયાં મળશું તમને અમે ॥૪૪॥
 તમને દર્શનની છે જે તાણ, તે હું જાણું છું વર્ણિ સુજાણ ॥
 પણ યાં આવ્યાનું નથી ઠીક, વચ્ચે લાગે છે દુષ્ટની બીક ॥૪૫॥
 માટે તમારે આવવું નહિ, હોય પ્રીતિતો માનજ્યો સહિ ॥
 સર્વે સાધુને યોગ શિખવજ્યો, આનંદે સંતજનમાં રહેજ્યો ॥૪૬॥
 જેમ તમને ઈચ્છા છે મારી, તેમ અમને ઈચ્છા છે તમારી ॥
 માટે આવીશ હું ઉતાવળ્યે, થાશે સુખ તે તમને મળ્યે ॥૪૭॥
 તમ જેવા જે ભક્તનો સંગ, તે કરવા મારે છે ઉમંગ ॥
 રહેજ્યો ધર્મમાંહિ સાવધાન, ધર્મ વહાલો મને ભગવાન ॥૪૮॥

ધર્મયુક્ત ભક્ત રહે દૂર, પણ જાણું છું તેને હજુર ॥
 વળી તમ જેવાનાં ચરણ તોય, સ્પર્શિ મનુષ્ય પાવન હોય ॥૪૮॥
 તમ જેવાની કરે જે સેવ, તેણે પૂજ્યા છે સર્વ દેવ ॥
 એવા સાધુમાં પ્રીતિ છે મારી, તેવી નથી મેં દેહમાં ધારી ॥૫૦॥
 એવા કૃષ્ણભક્ત ધર્મવાન, તે મારું હૃદય છે નિધન ॥
 માટે ક્ષોભ મ કરશો કાંઈ, મળશું આપણે પિપલમાંઈ ॥૫૧॥
 માટે આજ્ઞા વિના નહિ આવો, આવશો તો થાશે પસતાવો ॥
 જો છે અતિશે હેત તમારું, તોય ઈયાં આવ્યાનું છે વારું ॥૫૨॥
 કરજ્યો સાધુનો આદરભાવ, રાખજ્યો અંગે સહજ સ્વભાવ ॥
 તપે કરી છે કૃશ તન, માટે જમજ્યો કાંઈક અન્ન ॥૫૩॥
 હવે તપ કરશોમા એવું, પડે તન ન મળે એ જેવું ॥
 જ્ઞાન ભક્તિ તપ નિજધર્મ, તેનું સાધનરૂપ એ પરમ ॥૫૪॥
 માટે અમ સારું એ દેહને, કરવું પોષણ કહું છું તેહને ॥
 એહ દેહ વડે મહારાજ, બહુ કરવા ધાર્યાં છે કાજ ॥૫૫॥
 એમ સ્વામીએ વિચારી મન, એવાં લખ્યાં કાગળે વચન ॥
 પછી બીડ્યો છે કાગળ હાથે, મોકલ્યો મયારામજી સાથે ॥૫૬॥
 પછી મયારામ ત્યાંથી ચાલ્યો, દિન સાતે આવી પત્ર આલ્યો ॥
 આપ્યો પત્ર સાધુને તે બીડ્યો, લઈ મુક્તાનંદે હૃદે ભીડ્યો ॥૫૭॥
 પછી વર્ણિ અને મુક્તાનંદ, વાંચી પત્રને પામ્યા આનંદ ॥
 પછી સ્વામીની આજ્ઞામાંઈ, રહ્યા નીલકંઠ પોતે ત્યાંઈ ॥૫૮॥
 શિખવે છે નિત્ય યોગકળા, તેહ શીખે છે સંત સંઘળા ॥
 તે ગુરુ કૃપાએ તતકાળે, શીખિ લીધી છે સર્વે મરાળે ॥૫૯॥
 ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદસ્વામી શિષ્ય
 નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદસ્વામીએ
 પત્રનો ઉત્તર લખ્યો એવાનો નેતાલીસમું પ્રકરણમ ॥૪૩॥

પદરાગ - ધોળ

* માનો મળી છે મોટી વાત, હાથ આવી તે મ હારજ્યોરે ॥
 કરી જતન દિવસ રાત, સૂતાં બેઠાં સંભારજ્યોરે ॥૧॥
 સાચો મળ્યો છે સતસંગ, અંગે અચળ કરી રાખજ્યોરે ॥
 રખે ચડે બીજાનો રંગ, એવું ડહાપણ દૂર નાખજ્યોરે ॥૨॥
 લઈ બેઠા છો મોટો લાભ, ભેટી પૂરણ બ્રહ્મનેરે ॥
 નહિ તો દુઃખનો ઉગત ડાભ, માની લેજ્યો એ મર્મનેરે ॥૩॥
 આજ પામ્યા છો આનંદ, વામ્યા દારુણ દુઃખનેરે ॥
 એમ કહે નિષ્કુળાનંદ, રખે મૂકતા એવા સુખનેરે ॥૪॥ ૫૬ ૧૧

* ઘણા મોંઘા જે ઘનશ્યામ, નાવે નજરે ન મળે કોઈનેરે ॥
 અક્ષરવાસી આહું જામ, જેને રહ્યા છે અખંડ જોઈનેરે ॥૧॥
 અતિ થઈને દીન આધીન, નિત્ય નમાવે છે શિશનેરે ॥
 લગની લગાડી લેલિન, જોઈ રહ્યા છે જગદીશનેરે ॥૨॥
 એવા મુક્તને મળવા કાજ, મોટા ઈચ્છે છે મનમાંરે ॥
 શિવ બ્રહ્માને સુરરાજ, તે તો તલસે તનમાં રે ॥૩॥
 એવા દેવતાને દર્શન, થાતાં નથી થોડી વાતમાં રે ॥
 નિષ્કુળાનંદ વિચારે મન, આવો રહસ્ય બેસી એકાંતમાંરે ॥૪॥ ૫૬ ૧૨

* ક્રિયાં જીવ ક્રિયાં જગદીશ, જાણો જુજવી એ જાત છે રે ॥
 મર આપિયે સોસો શીશ, તોયે વણ મળ્યાની વાત છેરે ॥૧॥
 ક્રિયાં કીડી કરિ મેળાપ, ભેળુ થાવા ભારે ભેદ છે રે ॥
 ક્રિયાં પૂર્ણ પુરુષોત્તમ આપ, ક્રિયાં જીવ જેને બહુ કેદ છેરે ॥૨॥
 અતિ અણ મળ્યાનું એહ, મળવું માયિક અમાયિકને રે ॥
 તે તો દયા કરી ધરી દેહ, આવે ઉદ્ધારવા અનેકને રે ॥૩॥

૧૬ ચોસઠપદી

તૈયે થાયે એનો મેળાપ, જ્યારે નરતન ધરે નાથજી રે ॥
કહે નિષ્કુલાનંદ આપ, ત્યારે મળાય એને સાથજી રે ॥૪॥ પદ ॥૩॥

* એવા મળ્યા છે મહારાજ, જે કોય સર્વેના શ્યામ છે રે ॥
વળી રાજ એ અધિરાજ, એને આધારે સહુ ધામ છે રે ॥૧॥
ધામધામના જે રહેનાર, હજુર રહે છે જોડી હાથને રે ॥
કરી આરત્યશું ઉચ્ચાર, શિશ નમાવે છે નાથને રે ॥૨॥
શિવ બ્રહ્માને સુરેશ, દેવ અદેવ રહે છે ડરતા રે ॥
જેની આજ્ઞામાં અહોનિશ, શશિ સૂરજ રેછે ફરતા રે ॥૩॥
કંપે કાળ માયા મનમાંય, અતિ ઘણું અંતરમાં રે ॥
કહે નિષ્કુલાનંદ કાંય, તું પણ ડરને તેના ડરમાં રે ॥૪॥ પદ ॥૪॥

* એની આગળ જો આપણ, કોણ ગણતિમાં આવિયે રે ॥
શીદ ડોળીને ડહાપણ, સમજુ શાણા હસાવિયે રે ॥૧॥
જેણે રચ્યું આ જગત, જોને જુજવી જાત્યનું રે ॥
જોતાં મુંઝાઈ જાય મત, એવું ક્યું ભાત્ય ભાત્યનું રે ॥૨॥
એણે ક્યું એવું એક થાય, નહિ જરુર જાણિયે રે ॥
વણકર્યે એ વિવેક, શીદ અભિમાન આણિયે રે ॥૩॥
મેલી ડા'પણં ભોળાપણ, રહિએ દાસના દાસ થઈને રે ॥
કહે નિષ્કુલાનંદ આપણ, તો બેસિયે લાભ લઈને રે ॥૪॥ પદ ॥૫॥

* જે જે હરિયે કરિયું હેત, એવું કરે કોણ આપણે રે ॥
માત તાત સગાં સમેત, માન્યાં સનેહી ભોળાપણે રે ॥૧॥
જોને ગર્ભવાસની ત્રાસ, ટળે કેમ ડાળી કોયની રે ॥
તેપણ ટાળીને અવિનાશ, રાખે ખબર અગ્ર તોયની રે ॥૨॥

વળી સમેસમે સંભાળ, જાણો કરે હરિજનને રે ॥
 બીજું એવું કોણ દયાળ, કાં રે મનાય નહિ મનને રે ॥૩॥
 એમ સમજ્યા વિના જન, આવે ઉન્નમત્તાઈ અંગમાં રે ॥
 કહે નિષ્કુળાનંદ વચન, પછી મન માને કુસંગમાં રે ॥૪॥ ૫૬ ॥૬॥

* જેણે ગણ્યો પોતામાં ગુણ, જાણ્યું હું પણ છું કોય કામનો રે ॥
 ત્યારે કોને વધ્યો કુંણ, લેતાં આશરો સુંદર શ્યામનો રે ॥૧॥
 જ્યારે કરી દીનતા ત્યાગ, અંગે લીધો અહંકારને રે ॥
 ત્યારે મળ્યો માયાને લાગ, ખરો કરવા ખુવારને રે ॥૨॥
 પછી પ્રભુ પામવા કાજ, જે જે કર્યું હતું આ જગમાં રે ॥
 તે તો સર્વે ખોયો સાજ, પડ્યો ઠાઉકો જઈ ઠગમાં રે ॥૩॥
 એવા મૂરખની મિરાંત, એને અર્થે નથી આવતી રે ॥
 કહે નિષ્કુળાનંદ વાત, હરિભક્તને મન ભાવતી રે ॥૪॥ ૫૬ ॥૭॥

* આવી અરથની જે વાત, કોય નર ઉતારે અંગમાં રે ॥
 ત્યારે સુખી થાય સાક્ષાત, પછી સમજી રહે સત્સંગમાં રે ॥૧॥
 થઈ ગરીબ ને ગર્જવાન, શિષ્ય થઈ રહે સર્વનો રે ॥
 મેલી મમતાને માન, ત્યાગ કરે તન ગર્વનો રે ॥૨॥
 ખોળી ખોટ્ય ન રાખે કાંઈ, ભલી ભક્તિ ભજાવવા રે ॥
 એક રહે અંતરમાંઈ, તાન પ્રભુને રિજાવવાં રે ॥૩॥
 એવા ઉપર શ્રી ઘનશ્યામ, સદા સર્વદા રાજી રહે છે રે
 સરે નિષ્કુળાનંદ કામ, એમ સર્વે સંત કહે છે રે ॥૪॥ ૫૬ ॥૮॥

* એવા ધામને પામવા કાજ, અવસર અમૂલ્ય આવ્યો ॥
 આવ્યો સુખનો મળી સમાજ, ભલો અતિ મન ભાવ્યો ॥૧॥
 ભાવ્યો એ રસ જેહને ઉર, તેણે પીવા પ્યાસ કરી ॥
 કરી દેહબુદ્ધિ વળી દૂર, એક ઉર રાખ્યા હરિ ॥૨॥
 હરિ વિના રાખ્યું નહિ કાંય, અસત્ય જાણી આપે ॥
 આપે વિચાર્યું અંતર માંય, તેહ તપે નહિ તાપે ॥૩॥
 તાપે તપતાં જાણી ત્રિલોક, ઈચ્છા ઉરથી તજી ॥
 તજી નિષ્કુલાનંદ સંશય શોક, ભાવે લીધા પ્રભુને ભજી ॥૪॥ પદ ॥૧॥

* ભજી ભલી ગઈ છે જો વાત, પુરુષોત્તમને પામી ॥
 પામી પ્રગટ પ્રભુ સાક્ષાત, કહો કાંઈ રહી પામી ? ॥૧॥
 પામી ભાંગી ખરી થઈ ખાટવ, ખોયા દિની ખોટવ ટળી ॥
 ટળી ગયા સર્વે ઉચ્ચાટ, શ્રી ધનશ્યામ મળી ॥૨॥
 મળી મોજ અલૌકિક આજ, આવ્યું સુખ અતિ અંગે ॥
 અંગે કરવું ન રહ્યું કાજ, મળી મહારાજ સંગે ॥૩॥
 સંગે રહીશ હુંતો સદાય, સુખકારી શ્યામ જાણી ॥
 જાણી નિષ્કુલાનંદ મનમાંય, રહું ઉર આનંદ આણી ॥૪॥ પદ ॥૨॥

* આણી આંખ્યે મેં જોયા જીવન, સહજાનંદ સ્વામી ॥
 સ્વામી દોયલા દિવસનું ધન, પામી દુઃખ ગયાં વામી ॥૧॥
 વામી વેદના મારી આ વાર, શરણ શ્રીજીનું લઈ ॥
 લઈ મુજ અર્થે અવતાર, આવિયા આપે સઈ ॥૨॥
 સઈ કહું આ સમાની રીત, આજ આડો આંક વાળ્યો ॥
 વાળ્યો દિવસ થઈ મારી જીત, સંશય શોક ટાળ્યો ॥૩॥

.....
 ટાળ્યો કાળની ઝાળનો ત્રાસ, પૂરણ સુખ પામ્યો ॥
 પામ્યો નિષ્કુળાનંદ ઉલ્લાસ, ફૂલી ત્રિલોકે ન શામ્યો ॥૪॥ પદ ॥૩॥

* શામ્યો અસત્ય સુખનો ઉત્સાહ, સુરતી સાચામાં લાગી ॥
 લાગી પ્રભુપદે જો ચાહ, બીજી ભૂખ સર્વે ભાગી ॥૧॥
 ભાગી આ લોકસુખની આશ, નિરાશો નિરાંત થઈ ॥
 થઈ પરી એ સર્વે કાશ, અન્ય અભિલાષા ગઈ ॥૨॥
 ગઈ સુરતિ સહુની પાર, અક્ષરધામે ધાઈ ॥
 ધાઈ ઈચ્છતા સુખ સંસાર, તેમાં ન દીઠું કાંઈ ॥૩॥
 કાંઈ ન માને બીજે તેનું મન, મહાસુખ મોટું જોઈ ॥
 જોઈ નિષ્કુળાનંદ મગન, મનમાં રહ્યો મોઈ ॥૪॥ પદ ॥૪॥

* મોહી રહ્યા જેને મુનિરાજ, તાજ તનસુખ કરી ॥
 કરી લીધું છે પોતાનું કાજ, ફેરો નથી રાખ્યો ફરી ॥૧॥
 ફરી ફસવું જે ફંદમાંય, એવું ન રાખ્યું એણે ॥
 એણે કરવું રાખ્યું નહિ કાંય, તલ એકભાર તેણે ॥૨॥
 તેણે નજર પો'ચાડી છે નેક, શાબાશ સમઝણ એની ॥
 એની મતિ પો'ચી ગઈ છેક, હું બલહારી તેની ॥૩॥
 તેની જોડ્યે આવે કહો કોણ, વાત વિચારી જોઈ ॥
 જોઈ નિષ્કુળાનંદ એવું જોણ, કહે ધન્ય સંત સોઈ ॥૪॥ પદ ॥૫॥

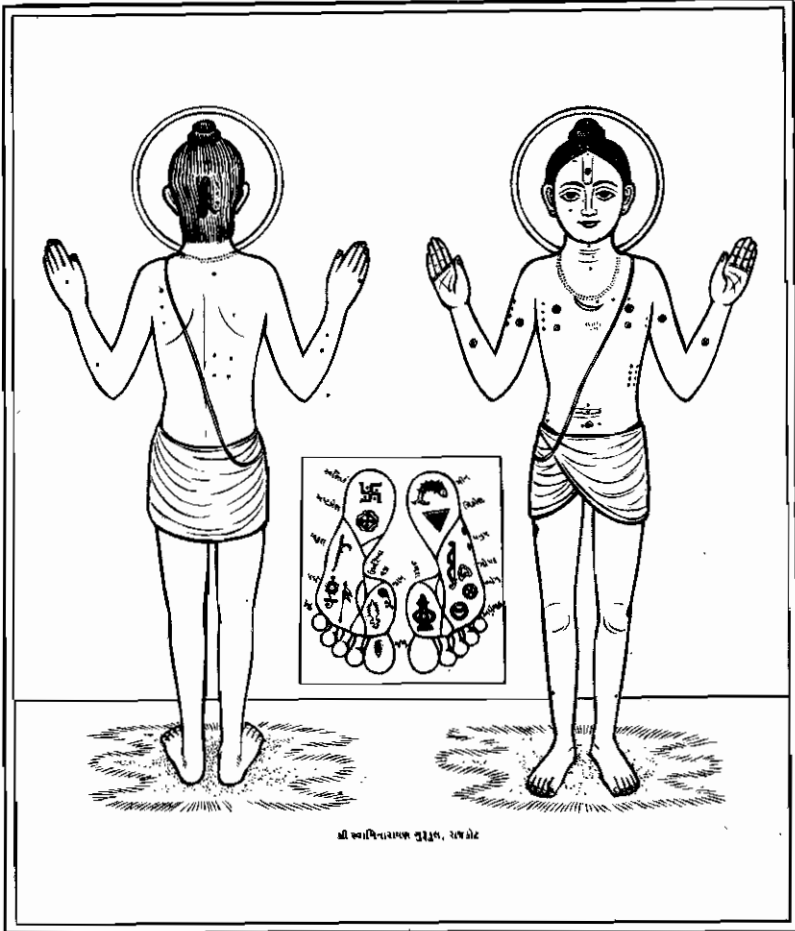
* સોઈ સુખ મળવાને કાજ, મોટા મનમાંય ઇચ્છે ॥
 ઇચ્છે ભવ બ્રહ્મા સુરરાજ, મળવા મનમાં રહે છે ॥૧॥
 રહે છે આશા એવી મનમાંય, મને મહાસુખ લેવા ॥
 લેવા આનંદ ઇચ્છા સદાય, દલમાંઈ ઇચ્છે દેવા ॥૨॥

૨૦ ચોસઠપદી

દેવા ઉપમા એહને એક, જોતાં બીજી જડતી નથી ॥
 નથી છાની એ વારતા છેક, કહેવાય છે કથી કથી ॥૩૧॥
 કથી કહ્યું એ ધામનું સુખ, વરણવી વળી વળી ॥
 વળી નિષ્કુલાનંદ કે' શ્રીમુખ, દુઃખ જાય એને મળી ॥૪૧ પદ ॥૬૧॥

* મળી મહારાજને મુનિરાય, સહુ સુખ પામે સોઈ, ॥
 સહુએ કહ્યું દષ્ટાંતની માંય, જાણો કાય ભૂમિ હોય ॥૧૧॥
 હોય કાયના સર્વે આકાર, રવિ શશિ તારા વળી ॥
 વળી તેજ તેજ ત્યાં અંબાર, રહે બહુ ઝળમળી ॥૨૧॥
 મળી પૂરણ દિશે પ્રકાશ, એકરસ તેજ એવું ॥
 એવો ધામમાં છે ઉજાસ, એ વિના કહિએ કે'વું ॥૩૧॥
 કે'વું કેડે નથી હવે કાંય, સમજો તો સમજો સાને ॥
 સાને નિષ્કુલાનંદ ગાય, જેને આવ્યું એવું પાને ॥૪૧ પદ ॥૭૧॥

* પાને લખ્યાં એ પદ ચોસઠય, સુંદર સારાં શોધી ॥
 શોધી જોજ્યો સહુ સારી પઠય, જેવી હોય જેની બુદ્ધિ ॥૧૧॥
 બુદ્ધિ માંહિ તે કરી વિચાર, સવળું સાર ગ્રહેજો ॥
 ગ્રહેજો કરવાનું તે નિરધાર, ન કરવાનું મૂકી દેજો ॥૨૧॥
 દેજો મા વળી કોયને દોષ, રોષ અંતરમાં આણી ॥
 આણી હૈયામાંય ઘણી હોંસ, મંડો સહુ સુખ જાણી ॥૩૧॥
 જાણી જોઈને આળસ અંગ, રતિએ રખે રહે ॥
 રહે નિષ્કુલાનંદ તો રંગ, અલભ્ય લાભ લહે ॥૪૧ પદ ॥૮૧॥

શ્રી સ્વામિનારાયણ મુર્તિ, ચણકેદ

ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ તેમની મૂર્તિનાં તિલ ચિહ્ન આ પ્રમાણે જણાવેલ છે.

....શ્રીજી મહારાજના બે ચરણાવિંદના તળામાં ઊર્ધ્વરેખા છે તે કેવી છે તો અંગુઠાની પાસેની જે આંગળીયો તેની બેય કોરે નીકળી છે ને પાનીની

૨૨

બેય કોરે નીકળી છે અને જમણા પગના અંગુઠાના થડમાં ઊર્ધ્વરેખાને મળતું જવનું ચિહ્ન છે અને તે જમણા પગના તળામાં ઊર્ધ્વરેખાની બેયકોરે કમળ, અંકુશ, ધ્વજ, અષ્ટકોણ, વજ્ર, સ્વસ્તિક, જાંબૂકળ એમનાં ચિહ્ન છે અને જમણા પગના અંગુઠાના નખમાં એક ઊભી રાત્રી રેખાનું ચિહ્ન છે ને એજ અંગુઠાને બાહરેલે પડખે એક તિલ છે અને એ અંગુઠાની પાસેની જે આંગલી તેનું જે અંગુઠાની કોરનું પડખું તેમા એક તિલ છે અને જમણા પગની છેલ્લી આંગળીના બાહરના પડખામાં નખની પાસે એક તિલ છે અને ડાબા પગની ઊર્ધ્વરેખાની ડાબી કોરે શ્યામ એવાં બે ચિહ્ન પાસ પાસે છે અને વળી એ ઊર્ધ્વરેખાને મળતું જ ફણાના થડમાં એક વ્યોમનું ચિહ્ન છે અને ડાબા પગના તળામાં ઊર્ધ્વરેખાને બેકોરે ધનુષ, કળશ, મત્સ્ય, ત્રિકોણ, ગોપદ, અર્ધચંદ્ર એમનાં ચિહ્ન છે અને બે પગનાં તળાં રક્ત છે ને બે પગના અંગુઠા ને આંગળિયોના જે નખ તે રક્ત છે ને ઉપડતા છે ને તેજસ્વી છે અને બે પગના અંગુઠા ને આંગળીયોની ઉપર ઝીણાં ઝીણાં ને કોમળ એવાં રોમનાં ચિહ્ન છે અને બે પગના અંગુઠા ને તેની પાસેની બે આંગળીયો તે ઉપર ચાંખડીનાં ઘસારાનાં ચિહ્ન છે.

અને બે પગની જે બાહરની ઘુંટિયો ને તેથી હેઠે આસનના ઘસારાનાં ચિહ્ન છે અને જમણા પગની ઘુંટિયી પાંસ તસુ ઉંચો નળીને ઉપર એક નાનો તિલ છે અને એ પગના સાથળને બહારલી કોરે એક મોટું ચિહ્ન છે અને ડાબા પગની ઘુંટિયી પાંસ તસુ ઉંચો નળીને ઉપર એક મોટો તિલ છે ને તેથી ઉપર પાસેજ એક નાનો તિલ છે અને એ પગના ઢીચણને બાહરેલે પડખે એક ચિહ્ન છે.

અને કટિભાગને વિષે બે કોરે ધોતીયું પહેર્યાના ઘસારાનાં શ્યામ ચિહ્ન છે અને સદા શીતળ એવું જે ઉદર તે ઉપર ત્રિવળી પડે છે અને ઉંડી ને ગોળ એવી જે નાભી તેની બે કોરે તિલ છે તેમાં જમણી કોરે તો નાભિના કાંઠા ઉપર છે ને ડાબી કોરે તો નાભિથી જરાક છેટે છે અને જમણી કુખમાં એક મોટો તિલ છે ને તેની પાસે બીજો નાનો તિલ છે અને નાભિથી ઉપર બે તસુને છેટે ત્રણ તિલ છે તેમાં બે નળીની ઉપર એક એક

છે ને એક વચ્ચે છે અને તે વચલા તિલથી બે તસુ ઉપર એક તિલ છે અને ડાબે પડખે કુખથી ઉંચે ને બગલથી હેઠે મોટા ચાર તિલની એક ઊભી હાર છે ને તેની પાસે બાહેરલી કોરે એક બીજી નાના ચાર તિલની ઊભી હાર છે અને હૃદયને વિષે રોમનું શ્રીવત્સ ચિહ્ન અને છાતીને વચ્ચે અર્ધચન્દ્રને આકારે પાંચ તસુ પોળું ને જરાક રાતું એવું એક મોટું ચિહ્ન છે તે જમણી કોરે કાંઈક વિશેષ ચઢતું છે અને એ ચિહ્ન ને વચ્ચે જરાક ડાબી કોરે એક મોટો તિલ છે અને એ તિલથી ડાબી કોરે બે આંગળને છોટે એક તિલ છે તે તેથી ડાબી કોરે બે તસુને છોટે ડાબા સ્તનથી ઉપર એક તિલ છે અને બે સ્તનથી ઉપર બે છાપનાં ચિહ્ન છે.

અને જમણી ભુજાની પાસે માંહિલી કોરે ઉભી ઓળ્યે ચાર તિલ છે અને જમણી ભુજામાં મૂળથી ત્રણ તસુ હેટું એક છાપનું ચિહ્ન છે ને તે છાપના ચિહ્નને પડખે બાહેરલી કોરે નાના ચાર તિલ છે અને જમણી કુણીથી હેઠા ને કાંડાથી ઉંચા બે તિલ છે અને જમણા હાથની ટચલી આંગળીના મૂળથી ઉપર અર્ધા આંગળને છોટે એક નાનો તિલ છે અને ડાબી ભુજાના મૂળથી ત્રણ તસુ હેટું એક છાપનું ચિહ્ન છે અને ડાબી કુણીથી બે તસુ હેઠો હાથને ઉપલે ભાગે એક તિલ છે અને ડાબા હાથના અંગુઠા પાસેની જે આંગળી તથા વચલી આંગળી એ બેની વચ્ચે એક તિલ છે અને એ અંગુઠા પાસેની આંગળીના નખની પાસે માંહેલી કોરે એક નાનો તિલ છે અને ડાબા હાથના પોંચા ઉપર એક તિલ છે અને બે હાથના જે નખ તે રક્ત છે ને ઉપડતા છે ને તેજસ્વી છે ને તે નખના -જે અગ્રભાગ તે અતિ તીક્ષ્ણ છે અને બે હાથનાં જે તળાં તે રક્ત છે અને તે તળામાં જે રેખાઓ તે થોડી થોડી શ્યામ જણાય છે અને બે હથેળીના મૂળથી ઉપર આઠ તસુ ઊંચા બે છાપનાં ચિહ્ન છે અને બે કુણી શ્યામ છે.

અને કંઠના ખાડાની વચ્ચે એક તિલ છે ને એ તિલથી જરાક છોટે એક નાનો તિલ છે અને દાઢીથી હેઠો એક તિલ છે અને ડાબા ખભાથી બે આંગળ હેઠો વાંસામાં એક રોમે સહિત એક મોટો તિલ છે ને એ તિલથી

હેઠો એક તિલ છે અને વળી તેથી હેઠો બીજો તિલ છે અને કરોડની જમણી કોરે ડોકથી બે તસુ હેઠો એક તિલ છે અને જમણી ખરપડી ઉપર એક નાનો તિલ છે અને કરોડથી જમણી કોરે વાંસાની મધ્યે ચાર તિલ છે.

અને નાસિકાની પાસે જમણી કોરે એક મોટો તિલ છે અને એ તિલથી ઉંચો ને આંખના ખૂણાથી હેઠો પાસે જ એક નાનો તિલ છે અને બે નેત્રની જે ઉપલી ને હેઠલી પાંપણો તેથી ઉપર ને હેઠે ઝીણી ઝીણી કરચલીયો પડે છે અને નાસિકાને ઉપર શિળીના ચાઠાનાં ઝીણાં ચિહ્ન છે અને મુખમાં જમણી કોરે હેઠલી જે પ્રથમથી ડાહ્ય તેમાં શ્યામ ચિહ્ન છે અને જિહ્વા તે કમળના પત્ર સરખી રક્ત છે અને ડાબા કાનને માંહિલી કોરે શ્યામ બિંદુનું ચિહ્ન છે અને વિશાળ ને ઉપડતું એવું જે લલાટ તેને વિષે તિલકને આકારે ઉભી બે રેખા છે અને વળી લલાટને વિષે જમણી કોરે કેશથી હેઠું એક ચિહ્ન છે અને જમણા કાનની બુટી ઉપર એક નાનો તિલ છે અને તાળવાની ઉપર એક મોટો તિલ છે અને શિખાથી આગળ સમીપે એક તિલ છે અને શિખાથી પછવાડે જમણીકોરે ત્રણ તિલ છે.

અને એ વિના બીજા પણ ઝીણા ઝીણા તિલ શરીરમાં કેટલાક છે અને શ્રીજીમહારાજની જે મૂર્તિ તે અતિશય રુપ ને સુંદરતા ને મધુરતા તેણે યુક્ત છે અને તે મૂર્તિ પુષ્ટ છે ને અતિશય શોભાયમાન છે અને તે મૂર્તિનાં દર્શનને કરનારા જે ભક્તજન તેમના મનને અને નેત્રને હરિ લે એવી તે મૂર્તિ છે અને તે મૂર્તિ ઘનશ્યામ છે ને શાંત સ્વભાવે યુક્ત છે અને દુર્ગપત્તનને વિષે શ્રીગોપીનાથજીની મૂર્તિ જેટલી ઉંચી છે તેટલી જ શ્રીજીમહારાજની મૂર્તિ ઉંચી છે અને શ્રીજીમહારાજની મૂર્તિનાં જે કર ચરણ આદિક સર્વ અંગ તે સામુદ્રિક શાસ્ત્રમાં જેવાં કહ્યાં છે તેવાં છે. આવી રીતે શ્રીજીમહારાજની મૂર્તિનાં જે ચિહ્ન તે પોતાની સ્મૃતિને અનુસારે લખ્યાં છે.

(વચનામૃત પરધારો)

दरशनन ऊ पे अभिषेध भुमि जान
 के थ हुं र हे हे तो मां प थ हुं विश जी
 के हुं मुकु प्रग सकृष्ण मीला सो हु.
 मे सुनाइ के धार नामें दरशन कर
 वा ले हुं मे सा स्यामी मुक्तानंद जी
 से सन के थ हुं साधु कुं म
 निसक पर जां ए के ठ दे हे ब्यामी
 जी और भट जी के हे के हुं म य हुं
 ओलावेगे यां सधि थ हुं र हे हे
 भट जी म हा राम जी कु प्रते ये हे
 जो दोनु पत्र प रु के नुर त हुमां
 रे पर की पा करेगे
 जैसे च कौर चंद कु द छे हे मे से
 हुं म नु हारे दरसन कु च हुं त हे
 के नुर त दरसन दे दान दिते नुमा
 रि सै पा मे आयेंगे संयत् र ह पद
 ना फाल गुन व दि ५ ९ ठे हे
 नुरत बाँचे के करु ना दृष्टी करो
 गे नहि तो हुं मन हिं र हे ये

ફગવા

મહાબળવંત માયા તમારી, જેણે આવરિયાં નરનારી
 એવું વરદાન દિજિયે આપે, એહ માયા અમને ન વ્યાપે.
 વળી તમારે વિશે જીવન, નાવે મનુષ્ય બુદ્ધિ કોઈ દન,
 જેજે લીલા કરો તમે લાલ, તેને સમજું અલૌકિક ખ્યાલ.
 સતસંગી જે તમારા કહાવે, તેનો કેદિ અભાવ ન આવે.
 દેશ કાળ ને ક્રિયાએ કરિ, કેદી તમને ન ભુલિયે હરિ.
 કામ ક્રોધ ને લોભ કુમતિ, મોહ વ્યાપીને ન ફરે મતિ
 તમને ભજતાં આડું જે પડે, માગીયે એ અમને ન નડે.
 એટલું માગિયે છેયે અમે, દેજ્યો દયા કરી હરિ તમે.
 વળી ન માગીએ અમે જેહ, તમે સુણી લેજ્યો હરિ તેહ.
 કેદિ દેશોમા દેહાભિમાન, જેણે કરી વિસરો ભગવાન.
 કેદિ કુસંગનો સંગ મ દેજ્યો, અધર્મ થકી ઉગારી લેજ્યો.
 કેદિ દેશોમા સંસારિ સુખ, દેશોમા પ્રભુ વાસ વિમુખ.
 દેશોમા પ્રભુ જક્ત મોટાઈ, મદ મત્સર ઈરષ્યા કાંઈ.
 દેશોમા દેહસુખ સંયોગ, દેશો મા હરિજનનો વિયોગ.
 દેશોમા હરિજનનો અભાવ, દેશોમા અહંકારી સ્વભાવ.
 દેશો મા સંગ નાસ્તિકનો રાય, મેલી તમને જે કર્મને ગાય.
 એ આદિ નથી માગતા અમે, દેશોમા દયા કરીને તમે.
 પછી બોલિયા શ્યામ સુંદર, જાઓ આપ્યો તમને એ વર.
 મારી માયામાં નહિ મુજાઓ, દેહાદિકમાં નહિ બંધાઓ.
 મારી ક્રિયામાં નહિ આવે દોષ, મને સમજશો સદા અદોષ.
 એમ કહ્યું થઈ રળિયાત, સહુએ સત્ય કરી માની વાત.
 દિધા દાસને ફગવા એવા, બીજું કોણ સમર્થ એવું દેવા.

: પ્રકાશક :

શ્રી સ્વામિનારાયણ ગુરુકુલ રાજકોટ

:- સૌજન્ય :- [રાજકોટ]

શ્રી હગનભાઈ ચરજભાઈ ટંકારીયા
 ઉ. ચિ. મહેન્દ્રભાઈ, કીરીટભાઈ

અ. નિ. કાન્તાબેન જીવરાજભાઈ
 ઉ. ચિ. હરેશ મહેતા